

Två texter om

SOLIDARITET OCH ÖVERLEVNAD

- "Cocoyoc-deklarationen"
- "Hoten mot mänsklighetens överlevnad"

Detta häfte distribueras utan kostnad
efter hänvändelse till sekretariatet
för framtidsstudier,
Fack, 103 10 Stockholm 2

Två texter om SOLIDARITET OCH ÖVERLEVNAD

- "Cocoyoc-deklarationen"
- "Hoten mot mänsklighetens överlevnad"

Detta häfte distribueras utan kostnad
efter hänvändelse till sekretariatet
för framtidsstudier,
Fack, 103 10 Stockholm 2

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord

Cocoyoc-deklarationen	sid	1
- bilaga: deltagarförteckning	"	15
Hoten mot mänsklighetens överlevnad	"	16
- bilaga: introduktion till serien "Etiska texter för framtida bruk"	"	35

På omslagets insida återges en lista över det material, som sekretariatet för framtidsstudier har publicerat.

Förord

Sekretariatet för framtidsstudier ser som en av sina uppgifter att förmedla aktuell internationell dokumentation med anknytning till den breda debatten om de globala framtidsproblemen.

Otåligheten skärps alltmer över att det internationella samarbetet misslyckats med att förmedla nödvändiga resurser till en så stor del av jordens befolkning.

Uppfyllandet av de mest grundläggande av alla mänskliga rättigheter - att få äta sig mätt, att få skydda sin kropp, att få vila i ett hem - är en utmaning för alla världens länder och folk. Innebörden av utmaningen som en global angelägenhet börjar också i ökande grad bli känd utöver experternas och specialisternas kretsar. FN:s extra generalförsamling rörande naturresurserna och de särskilda FN-konferenserna rörande befolkning och livsmedel har under 1974 givit en faktabakgrund som ger en i sina huvuddrag entydig bild.^{x)} "Vi behöver inga fler analyser. Nu krävs handling" är ett uttalande som präglar de flesta diskussioner kring världssituationen.

Diskussionerna pågår internationellt såväl i de mellanstatliga organisationernas som i de internationella folkrörelsernas regi. Från dessa två parallella verksamhetsområden har sekretariatet funnit det motiverat att återge två texter, som är representativa för nya och skärpta krav på genomgripande förändringar i de ekonomiska system och de villkor som hittills dominerat utvecklingen i världen.

x) Rapporter från FN-konferenserna finns publicerade i utrikesdepartementets blåboksserie.

I det ena fallet - Cocoyoc-deklarationen - har sekretariatet för FN:s miljöprogram (United Nations Environment Programme - UNEP) tillsammans med FN:s handelsorganisation (UNCTAD) sammankallat ett möte med vetenskapsmän och personer som är verksamma på det mellanstatliga planet för att få sambanden mellan utveckling, resursanvändning och skyddet av miljön belysta. Det andra exemplet är hämtat från arbetet inom Kyrkornas världsråd, vars centralkommitté i augusti 1974 i Berlin antog ett manifest: Hoten mot mänsklighetens överlevande.

Cocoyoc-deklarationen utgör inte ett officiellt ställningstagande från en internationell organisation eller en grupp av länder men har omgående fått en mycket vid spridning genom existerande internationella organ. UNEP och UNCTAD, FN:s generalförsamling och OECD är exempel på fora där deklarationen väcker uppmärksamhet, skapar en plattform för den fortsatta debatten och, hoppas man, följs av energiska åtgärder för att möta problemen.

Texten från Kyrkornas världsråd har också publicerats av Svenska Ekumeniska Nämnden i en just påbörjad serie kallad "Etiska texter för framtida bruk". En introduktion till denna serie återges i omedelbar anslutning till den återgivna texten.

COCOYOC-DEKLARATIONEN

Antagen av deltagarna vid UNEP/UNCTAD:s symposium om "Mönster i råvarutillgångarnas utnyttjande, miljövården och strategierna för utveckling."

Cocoyoc, Mexico, 8 - 12 oktober 1974

30 år har nu förflutit sedan undertecknandet av Förenta Nationernas stadga inledde försöken att upprätta en ny internationell ordning. Idag har denna ordning nått en kritisk vändpunkt. Förhoppningarna om att kunna skapa en bättre tillvaro för hela mänskligheten har till stora delar inte kunnat infrias. Det har visat sig omöjligt att uppnå "inre gränser" för att tillgodose grundläggande mänskliga behov. Idag är tvärtom fler människor hungriga, sjuka, hemlösa och analfabeter än vad som var fallet när Förenta Nationerna grundades.

Samtidigt har nya och oförutsedda svårigheter börjat förmörka de internationella framtidsutsikterna.

Miljöförstörelsen och det ökade trycket på resurserna föranleder frågan om inte de "yttre gränserna" för vår planets fysiska existens hamnat i farozonen.

Till dessa problem måste dessutom fogas insikten om att de närmaste 30 åren kommer att medföra en fördubbling av världens befolkning. Ännu en värld, utöver den som finns idag, med lika många människor, krav och förhoppningar.

Denna kritiska situation ger emellertid ingen anledning att förtvivla över mänsklighetens framtid förutsatt av vi vidtar de nödvändiga förändringarna. Vad som först och främst bör understrykas är att det internationella samhällets misslyckande att åstadkomma "en trygg och lycklig tillvaro" för alla inte har sin grund i någon nu existerande brist på naturtillgångar. Det avgörande problemet idag är inte absolut fysisk brist utan i stället en snedvriden ekonomisk och social för-

delning samt ett felaktigt utnyttjande av tillgängliga resurser. Mänsklighetens belägenhet förklaras huvudsakligen av ekonomiska och sociala strukturer samt beteenden inom och mellan stater.

En stor del av världen har ännu inte frigjort sig från de historiska följderna av nästan fem seklers kolonialvälde, under vilket en så överväldigande del av den ekonomiska makten kom att koncentreras till en liten grupp stater. Ännu i denna dag ligger åtminstone $3/4$ av världens samlade inkomster, investeringar och tjänsteproduktion samt nästan all världens forskning i händerna på $1/4$ av världens befolkning.

Lösningen av dessa problem kan inte överlämnas till marknads-mekanismernas självreglering. Den traditionella marknaden ställer resurser främst till deras förfogande som kan betala i stället för till dem som behöver resurser. Den stimulerar en konstlad efterfrågan och bygger in ett slöseri i produktionsprocessen, och t o m underutnyttjar resurserna. Inom det internationella systemet har de mäktiga staterna tillförsäkrat sig de fattiga ländernas råvaror till låga priser - så t e x sjönk priset på råolja markant mellan 1950 och 1970. De har också lagt beslag på hela förädlingsvärdet vid förädlingen av råvarorna och sedan sålt tillbaka industriprodukterna, ofta till monopolpriser.

Samtidigt har just det låga råvarupriset bidragit till att uppmuntra i-länderna att hänsynslöst och ohämmat använda importerade råvaror. Energiområdet är återigen det bästa exemplet. När råoljepriset låg på lite mer än en dollar per fat stimulerade detta till en ökning i energianvändningen på mellan sex och elva procent per år. I Europa uppgick den årliga ökningen av antalet nyregistrerade bilar till 20%.

Genom att de rika staterna på ett tidigt stadium tillskansat sig en oproportionerligt stor andel av de viktigaste råvarorna föreligger här faktiskt en klar konflikt med de fattiga staternas långsiktiga intressen. Dels hindras dessa från att själva för-

foga över resurser, som är nödvändiga för deras utveckling, dels fördyras råvarorna. Än starkare skäl, med andra ord, för att skapa ett nytt sätt att värdera resurser på, ett sätt som tar hänsyn till både de fördelar och de nackdelar som drabbar u-länderna.

Den totala effekten av så oförmånliga ekonomiska förhållanden framgår bäst av skillnaden i konsumtionen. Ett barn i Nordamerika eller Europa konsumerar i genomsnitt omåttligt mycket mer än ett barn i Indien eller Afrika - ett faktum som gör det mindre trovärdigt att tolka trycket på världens resurser som en konsekvens av befolkningsökningen i Tredje Världen.

Befolkningsökningen är självklart en faktor bakom det ökade efterfrågetrycket på världens tillgångar. Vår planet är ändlig och en gränslös mångdubbling av befolkning och krav är ohållbar. Dessutom kan bristsituationer uppstå lokalt långt innan det finns förutsättningar för att vissa resurser blir totalt uttömda. En politik inriktad på ett förnuftigt resursbevarande och på någon form av förvaltande av de ytterst sällsynta tillgångarna inom ramen för en ny ekonomisk ordning måste snart ersätta dagens hänsynslösa rovgirighet. Men kärnfrågan i den situation världen ställs inför idag är att den kolossala skillnaden i konsumtion per individ mellan den rika minoriteten och den fattiga majoriteten är viktigare än det relativa antalet individer när man skall värdera effekterna på de totala resurstillgångarna. Vi kan gå längre än så. Brist på resurser för fullständig mänsklig utveckling fortsätter att vara en av de grundläggande orsakerna till en explosionsartad befolkningstillväxt, vilket befolkningskonferensen i Bukarest klart erkände. Detta innebär att staternas demografiska problem förvärras om man undanhåller dessa medel till utveckling.

Dessa ojämlika ekonomiska förhållanden bidrar direkt till att öka trycket på miljön. Det låga råvarupriset har varit en av de faktorer, som ökat miljöförstörelsen och uppmuntrat till slöseri och de rikas slit- och släng-kultur. Fortsatt fattigdom i många u-länder har ofta tvingat människorna att med stor risk för jorderosion odla upp marginella områden och

flytta in till de materiellt förfallna och överbefolkade städerna.

De svåra missförhållanden som följer av en överdriven tilltro till marknadsmekanismerna, begränsar sig inte heller till enbart internationella förhållanden. Erfarenheter från de senaste 30 åren visar att en ensidig inriktning på ekonomisk tillväxt, styrd av marknaden och genomförd av och för de mäktiga eliterna, får samma förödande resultat också inom u-länderna. De rikaste 5 procenten lägger beslag på hela vinsten under det att de fattigaste 20 procenten faktiskt blir ännu fattigare. På det lokala planet, såväl som på det internationella, förvärras den materiella fattigdomens missförhållanden genom att människorna saknar människovärde och delaktighet i utvecklingen, genom att de saknar all makt att besluta över den egna framtiden.

Ingenting kan bättre illustrera både behovet av att reformera nuvarande ekonomiska ordning och möjligheterna att göra detta än den kris, som har uppstått på världsmarknaden under de senaste två åren. Den tredubbling av priserna på livsmedel, konstgödsel och industrivaror, som följt i inflationens spår, har hårdast drabbat de fattigaste människorna i världen. Faktum är att denna vinter står miljoner människors liv på spel genom att vi riskerar att få en omfattande försörjningsbrist. Men det är inte fråga om någon absolut brist. Spannmål finns, men äts upp på annat håll av mycket välnärda människor. Spannmålskonsumtionen per individ och år har i Nordamerika sedan 1965 ökat med 158,9 kg, huvudsakligen i form av köttprodukter, för att idag uppgå till 862,6 kg. Ändå är dessa extra 158,9 kg nästan lika mycket som hela årskonsumtionen för en indier. Men nordamerikanerna svält ju inte precis 1965. Den ökning som följt har bidragit till en överkonsumtion, som t o m är hälsovådlig. Ur materiell synvinkel behöver alltså ingen bristsituation uppstå denna virter. Vad som krävs är bara att de rika ger ifrån sig en liten del av sitt överflöd för att hela underskottet i Asien skall uppvägas. Det är svårt att tänka sig ett mera talande exempel på hur överkonsumtionen i de rika staterna direkt bidrar till underkonsumtionen bland världens fattiga.

Den fyrdubbling av oljepriserna som ägt rum tack vare oljeproducenternas gemensamma agerande, ändrar på ett markant sätt maktbalansen på världsmarknaden och omfördelar tillgångar i stor skala till några av staterna i Tredje Världen. Resultatet har blivit att fördelarna i handeln med olja på ett avgörande sätt blivit omkastade och att nästan 100 miljarder dollar per år ställs till förfogande åt några länder i Tredje Världen. En grundläggande förändring av maktförhållandena på ett område av största betydelse för de industrialiserade staternas ekonomier försätter dessutom dessa i en situation, som länge varit den vanliga för Tredje Världen - avsaknad av kontroll över livsviktiga ekonomiska beslut.

Ingenting kan bättre åskådliggöra i vilken utsträckning världsmarknadssystemet, som hela tiden verkat för att öka de rikas makt och välstånd och bibehålla de fattigas relativa utarmning, har sitt ursprung inte i opåverkbara fysiska omständigheter, utan i politiska förhållanden, till vilkas natur det just hör att de kan drabbas av radikala omkastningar och djupgående förändringar. På sätt och vis håller redan en ny ekonomisk ordning på att växa fram. Det gamla systemets kris kan också vara det rätta tillfället för ett nytt.

Det är sant att framtidsutsikterna för närvarande inte tycks innebära så mycket annat än motsättningar, hotelser och arga diskussioner. Men vi upprepar återigen att det inte finns någon anledning att förtvivla. Krisen kan också vara ett sanningens ögonblick, som kan få alla stater att erkänna att det gamla systemet brutit samman och i stället söka ramen till en ny ekonomisk ordning.

Den rätta statsmannauppgiften blir således att söka hjälpa de olika staterna, med alla deras olikheter ifråga om intressen, makt och välstånd, mot ett nytt system som har bättre möjligheter att uppnå "de inre gränserna", d v s de grundläggande behoven hos världens folk och som kan göra detta utan att överskrida de "yttre gränser" som existerar i form av vår planets resurser och miljö. Just därför att vi tror att ett sådant företag är både livsviktigt och möjligt vill vi i det följande visa på en rad förändringar i den ekonomiska poli-

tikens tillämpning, i utvecklingens inriktning, och i bevarandet av vår planet, vilka alla förefaller oss vara väsentliga delar av ett nytt system.

1. Avsikten med utveckling

Vår första punkt gäller att ge en ny definition av vad begreppet utveckling egentligen innebär. Det bör inte vara en fråga om att utveckla materiella ting utan att utveckla Människan. Människor har grundläggande behov: mat, bostäder, kläder, hälsovård och utbildning. Varje utvecklingsprocess som inte tillgodoser dessa behov - eller, än värre, som förhindrar att de tillgodoses - är en parodi på utvecklingens idé. Vi befinner oss fortfarande på ett stadium där det väsentligaste för utvecklingen är i vilken utsträckning man tillgodoser de grundläggande behoven hos de fattigaste grupperna i varje samhälle, vilka kan utgöra upp till 40% av befolkningen. Det primära målet för ekonomisk tillväxt bör vara att garantera förbättrade levnadsvillkor för dessa grupper. En tillväxtprocess som gynnar endast den rikaste minoriteten och som stöder eller t o m ökar ojämlikheten mellan och inom staterna är inte utveckling. Det är utsugning! Idag är det den rätta tidpunkten att inleda denna form av verklig ekonomisk tillväxt, som leder till bättre fördelning och tillgodoseende av allas grundläggande behov. Vi tror att 30 års erfarenhet av hoppet om att en snabb ekonomisk tillväxt, som gynnar ett fåtal, så småningom skulle "sippra ner" till folkets flertal, visar att denna väg är orealistisk. Därför förkastar vi den tanke som säger: "tillväxt först, därefter rättvis vinstfördelning."

Utveckling bör inte inskränkas till att enbart tillgodose grundläggande behov. Det finns också andra behov, andra mål och andra värden. Utveckling inbegriper frihet att uttrycka sig och att ta emot intryck, rätten att ge och ta emot idéer och intellektuell stimulans. Det finns ett djupt socialt behov av att delta i skapandet av de egna grundläggande livsvillkoren samt att på något sätt bidra till utformandet av världens framtid. Framför allt inbegriper utveckling också rätten till arbete, varmed vi menar inte bara att ha arbete

utan också att i arbetet finna självförverkligande, och rätten att inte behöva uppleva ett främlingskap p g a produktionsprocesser, som utnyttjar människor som vore de blott och bart verktyg.

2. Utvecklingens olika former

Flera av dessa mer än rent materiella behov, mål och värden förutsätter att man kan tillgodose de grundläggande behoven. Detta är också huvudfrågan för oss.

Idag råder ingen enighet om vilka utvecklingsstrategier man bör följa för att kunna tillgodose de grundläggande behoven. Men det finns en del bra exempel också bland fattiga stater. Av dessa framgår klart att utvecklingsprocessens utgångspunkt varierar avsevärt från ett land till ett annat beroende på historiska, kulturella eller andra orsaker. I linje härmed vill vi betona behovet att söka sig fram på flera olika utvecklingsvägar. Vi förkastar det enkelspåriga synsätt, enligt vilket utvecklingen i stort måste innebära att man söker efterlikna den historiska modellen från de länder, som av olika anledningar idag råkar vara rika. Därför förkastar vi begreppet "utvecklingsklyfta". Målet är inte att "hinna ikapp", utan att tillförsäkra alla en livskvalitet med en produktionsbas, som är förenlig med kommande generationers behov.

Vi har talat om ett minimalt tillgodoseende av grundläggande behov. Men det finns också en maximalnivå. Det finns tak lika väl som det finns golv. Människan måste äta för att leva. Men hon kan också äta för mycket. Det hjälper oss inte särskilt mycket att producera och konsumera mer och mer om resultatet blir ett ständigt ökande behov av lugnande medel och psykiatriska kliniker. Och på samma sätt som människan har en begränsad förmåga att tillgodogöra sig materiella ting, så vet vi att också biosfären har en begränsad bärkraft. Vissa länder drar långt större växlar på biosfären än vad som står i proportion till deras andel av världens befolkning. På så vis

skapar de miljöproblem för både andra och sig själva.

Idag står världen därför inte bara inför underutvecklingens abnorma förhållanden. Vi kan även tala om överkonsumerande typer av utveckling, som överskrider den inre gräns som människan utgör, och den yttre gräns som utgörs av naturen. Sett ur detta perspektiv är vi alla i behov av en ny definition av våra mål, av nya utvecklingsstrategier, nya livsstilar inbegripet mera anspråkslösa konsumtionsmönster bland de rika. Även om högsta prioritet ges åt ansträngningarna att åstadkomma det allra mest nödvändiga, så skall vi också söka efter de utvecklingsstrategier, som kan hjälpa de rika staterna i deras upplysta egenintresse att finna mänskligare levnadsformer, vilka i mindre grad ut-suger naturen, andra människor och en själ.

3. Själv tillit

Vi tror att en grundläggande utvecklingsstrategi måste gå ut på att öka den nationella självförsörjningsgraden. Det innebär inte självtillräcklighet. Det innebär ömsesidiga fördelar av handel och samarbete och en mera rättvis omfördelning av sådana resurser, som kan tillgodose grundläggande behov. Det betyder självförtroende, ett förlitande till i första hand de egna resurserna, mänskliga tillgångar såväl som naturtillgångar, samt en förmåga till självständig målsättning och beslutsfattande. Det utesluter beroende av främmande inflytanden och makt, vilka kan övergå till politiska påtryckningar. Det utesluter exploaterande system för handelsutbytet som berövar somliga länder de naturtillgångar de behöver för den egna utvecklingen. Det är givetvis önskvärt att finna former för överförande av teknik, men betoningen bör ligga på att lyfta fram och anpassa lokalt tillgängligt tekniskt kunnande. Det innebär decentralisering av världsekonomin och ibland även av den nationella ekonomin för att öka känslan av personligt deltagande. Men det innebär också ökat internationellt samarbete för en kollektiv själv tillit. Framför allt innebär det ett förtroende för folk och nationer, en tillit till folkets egen förmåga att skapa och utveckla nya resurser och tekniker, till människors förmåga att i ökad utsträckning tillgodogöra sig dessa och också använda dem på ett för samhället gynnsamt sätt och till att de tar ett visst mått av ledning över ekonomin samt att de skapar en egen livsform.

I denna process kommer en utbildning inriktad på en välutvecklad social medvetenhet och medbestämmanderätt att spela en grundläggande roll. Man behöver undersöka i vilken utsträckning detta är förenligt med nuvarande utbildningsorganisation.

För att uppnå detta tillstånd av självtillit kommer ofta djupgående ekonomiska, sociala och politiska förändringar av samhällsstrukturen att bli nödvändiga. Lika nödvändigt är det att utveckla ett internationellt system, som är förenligt med och i stånd att stödja en utveckling mot självtillit.

Självtillit på det nationella planet kan också innebära att man tillfälligt bryter sig ut ur det nuvarande ekonomiska systemet. Det är omöjligt att utveckla en självtillit genom att helt och hållet delta i ett system, som bevarar ekonomiskt beroende. Stora delar av världen består idag av centra, som utsuger såväl en vidsträckt omgivning som vår gemensamma arvedel biosfären. Det ideal vi behöver är en enda värld grundad på samarbete, i vilken varje del utgör ett centrum, som lever utan att det sker på någon annans bekostnad, i förening med naturen och i solidaritet med kommande generationer.

Det finns en internationell maktstruktur som kommer att motsätta sig en utveckling i denna riktning. Dess metoder är välkända: man upprätthåller medvetet den nuvarande internationella marknadsmekanismens ensidighet, tillgriper former av ekonomisk påverkan, återkallar eller är ovillig att ge krediter, genomför handelsblockader och ekonomiska sanktioner, använder underrättelsetjänst i omstörtande syften, idkar förtryck och utövar även tortyr, gör anti-revolutionära ingripanden och t o m militära ingripanden i full skala. Till dem som överväger att bruka sådana metoder säger vi: "Bort med fingrarna! Låt andra stater upptäcka sin egen väg till en mera meningsfull tillvaro för sina medborgare." Till dem som är - de ibland ovilliga - verktygen för sådana planer - forskare, affärsmän, poliser, soldater och många andra - skulle vi vilja säga: "Vägra att låta er utnyttjas för ändamål, som syftar till att fränhända en annan nation rätten att utveckla sig själv." Till de natur- och samhällsvetare, som hjälper till att utarbeta medlen för förtrycket skulle vi vilja säga: "Världen behöver er förmåga för konstruktiva ändamål, för att utarbeta

ny teknik som gynnar människan och som inte skapar miljöer."

4. Förslag till åtgärder

Vi uppmanar politiska ledare, regeringar, internationella organisationer och den vetenskapliga världen att bruka sin fantasi och sina resurser till att utarbeta och så snart som möjligt genomföra projekt inriktade på att tillgodose de grundläggande behoven hos de fattigaste folken runtom i världen, inbegripet, varhelst det är motiverat, en utdelning av livsfrönödenheter. Dessa projekt bör utformas så att de garanterar att adekvat hänsyn tas till naturresurserna och till skyddet av miljön.

Vi anser att ovannämnda uppgift skulle underlättas om man åstadkom en mera samverkande och rättvisare internationell ekonomisk ordning.

Vi är medvetna om att nuvarande världsordning och de enskilda staternas politik inte kan ändras över en natt. De mycket stora förändringar som krävs, som gensvar på den flerfaldiga utmaning mänskligheten står inför vid nuvarande vändpunkt i historien, behöver en viss tid för att mogna. Men de måste påbörjas genast för att sedan genomföras i ökad takt. Förs generalförsamlingens särskilda session om en ny ekonomisk ordning har gett processen en bra början och vi ger den vårt fulla gillande. Det rör sig oel- lertid om ett mycket preliminärt steg, som borde leda till en mäktig internationell aktivitet.

Den stadga rörande staters ekonomiska rättigheter och skyldigheter, som föreslagits av Mexikos president, Luis Echeverria, och som nu debatteras i Förenta Nationerna, skulle kunna bli ytterligare ett viktigt steg i rätt riktning. Vi uppmanar därför enträget att denna antas så snart som möjligt.

Inom ramen för en nationell suveränitet över naturtillgångarna, bör regeringarna och de internationella organen uppmanas att naturtillgångar och miljö förvaltas i global skala. Det primära målet bör vara att gynna dem som bäst behöver tillgångarna och att använda dessa i solidaritet med kommande generationer.

Vi stöder upprättandet av starka internationella organ för utvinnande av gemensamma tillgångar, vilka inte faller under nationell rätt. Vi betonar särskilt betydelsen av havsbotten och botten tillgångar, möjligen även vattnet ovanför. En myndighet för förvaltning av haven måste upprättas, med representation för alla världens stater, ingen gynnad och ingen missgynnad, och med rättslig överhöghet över största möjliga del av världshaven. Detta organ skulle gradvis utveckla den slags resurssnåla och miljövänliga teknik, som behövs för att utforska, utveckla, förädla och fördela havens tillgångar till förmån för dem som bäst behöver dessa.

Nyttjandet av internationella "allmänningar" bör beskattas till förmån för de fattigaste skikten inom de fattigaste staterna. Detta skulle bli det första steget mot upprättandet av ett internationellt beskattningssystem i syfte att åstadkomma automatiska resursöverföringar för utvecklingsbistånd. Tillsammans med medel som frigörs för nedrustning, borde ett internationellt skattesystem så småningom kunna ersätta de traditionella biståndsprogrammen. I avvaktan på att dessa nya mekanismer inrättas rekommenderar vi allvarligt att man betydligt ökar överföringarna av internationella tillgångar till Tredje Världens stater och att dessa strikt förbehålles grundläggande behov hos de fattigaste länderna.

För vetenskap och teknik utgör de målsättningar vi har en utmaning. Den inriktning som forskningen och utvecklingsarbetet för närvarande har bidrar inte verksamt till dessa mål. Vi uppmanar universitetet och andra högre läroanstalter, forskningsinstitutioner, och vetenskapliga samfund över hela världen att på nytt tänka igenom sina prioriteringar. Utan att glömma de fördelar som står att vinna med en fri forskning och med grundforskning, understryker vi det faktum att det inom den vetenskapliga världen runt hela vår jord finns en reserv av underutnyttjad skapande kraft. Denna borde koncentreras på uppgiften att tillgodose de grundläggande behoven. Denna forskning bör så långt det är möjligt utföras i de fattiga länderna och på så sätt bidra till att begåvningsflykten upphör och forskare från dessa länder åter tillbaka.

En vitaliserad FN-organisation bör användas till att förstärka möjligheterna att lokalt värdera forskning och teknik i u-länderna, till främjande av samarbete dem emellan på detta område och till att stödja forskning om ett bättre och mera fantasifullt utnyttjande av potentiellt överflödande tillgångar för tillgodosende av mänsklighetens grundläggande behov.

Samtidigt bör man på den nationella nivån ta upp nya ansatser till utvecklingsmönster. Dessa kräver en fantasifull forskning om alternativa konsumtionsmönster, former för teknikvärdering, fysisk riksplanering och dessutom om den institutionella ram och de utbildningsbehov som krävs för att genomföra detta. Man bör inskränka resurskrävande och slöseriskapande överkonsumtion och samtidigt trappa upp produktionen av nödvändigheter för de fattigaste delarna av befolkningen. Teknik som medför endast lite spill och slöseri bör ersätta teknik som skadar miljön. En bättre balanserad boendeplanering skulle kunna utvecklas för att förhindra ytterligare överbelastning av storstadsregionerna och flykten från landsbygden. I många u-länder skulle de nya utvecklingsformerna innebära en mycket förnuftigare användning av den befintliga arbetskraften till att förverkliga projekt inriktade på att slå vakt om naturtillgångarna, förbättra miljön, skapa den infrastruktur och de tjänster som är nödvändiga dels för att producera mera livsmedel och dels för att förstärka den inhemska industrikapaciteten så att denna kan framställa varor som tillgodoser grundläggande behov.

Under förutsättning att man åstadkom en rättvisare ekonomisk ordning, så skulle en del av de problem som gäller för den ojämna fördelningen av resurser och användningen av tillgänglig makt kunna klaras av genom att man ändrade på den industriella geografin i världen. Energi-, resurs- och miljöhänsyn ger ny styrka åt de fattiga staternas rättmätiga förhoppningar om att få sin del av världens industriproduktion avsevärt utökad.

Konkreta experiment ute på fältet är likaså nödvändiga. Vi anser att de nuvarande ansträngningarna genom Förenta Nationernas miljöprogram när det gäller att utforma strategier och att bistå projekt för ekologiskt riktig socio-ekonomisk utveckling på lokal och regional nivå, utgör ett väsentligt bidrag till denna uppgift. Förutsättning

bör skapas för att ge människorna möjlighet att själva lära genom att göra erfarenheter hur de bäst kan utnyttja de speciella tillgångar som finns inom det eko-system de lever i, hur de lämpliga formerna av teknik bör utvecklas, hur de bör organisera sig och utbilda sig för dessa ändamål.

Vi uppmanar opinionsledare, lärare och andra med fostrande funktioner och alla intresserade organ att hjälpa till med att höja den allmänna medvetenheten om både orsaken till och det allvarliga i den kritiska belägenhet i vilken mänskligheten befinner sig. Det är varje människas rättighet att till fullo förstå det system han eller hon är en del av i egenskap av producent och konsument, som en av de miljard-er som finns här på jorden. Varje människa har rätt att veta vem som skördar frukterna av hennes arbete, vem som gynnas av det hon köper eller säljer samt i vilken utsträckning hon förbättrar eller försämrar sin ärvda del av vår planet.

Vi uppmanar regeringarna att förbereda sig till handling vid Förenta Nationernas särskilda generalförsamlings session 1975, så att innebörden och omfattningen av begreppet utveckling vidgas, så att utvecklingens mål får sin rätta plats inom Förenta Nationernas organisation och så att de nödvändiga strukturella förändringarna kan påbörjas. Vi bekräftar vår övertygelse att regeringarna till fullo bör utnyttja Förenta Nationernas organisation för att lösa de frågor som rör utveckling, miljö och naturtillgångarnas utnyttjande. Dessa har ju global karaktär och gäller hela mänsklighetens välbefinnande. Likaså bör FN-organisationen förnyas och förstärkas så att den kan gå iland med sina nya uppgifter.

5. Epilog

Vi inser hoten mot både "de inre gränserna", d v s de grundläggande behoven, och "de yttre gränserna", d v s vår planets naturtillgångar. Men vi tror också att en ny känsla av respekt för grundläggande mänskliga rättigheter och för bevarandet av vår planet håller på att växa fram bakom dagens skiljaktigheter och motsättningar.

Vi hyser tillförsikt om mänsklighetens framtid på denna jord. Vi tror att det går att utveckla levnadsformer och samhällssystem, som är mer rättvisa, mindre pockande i sina materiella krav och mer respektfulla inför hela den globala miljön. Vägen framåt går inte genom undergångsförutsägelsearnas förtvivlan eller genom en lättköpt optimism inför de tekniska utvecklingsmöjligheterna. Den går genom en noggrann och lidelsefri värdering av "de yttre gränserna", och genom att vi gemensamt söker vägar på vilka "de inre gränserna" i form av de grundläggande mänskliga rättigheterna kan uppnås. Den går också genom upprättandet av sådana samhälleliga strukturer som svarar mot dessa rättigheter och genom allt det tålmodiga arbete, vilket består i att utforma nya tekniker och utvecklingsmönster som förbättrar och slår vakt om vårt planetariska arv.

Deltagarförteckning:

Samir Amin, Director, Institut Africain de Développement Economique et de Planification, Dakar; **Vladimir Baum**, Director, Centre for Natural Resources, Energy and Transport, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York; **Sujatno Biromo**, Director, Lembaga Penelitian Laut, Pasar Ikan, Djakarta; **Mauro Orneu Cardoso Amorelli**, Co-ordinator, Conselho Estadual de Tecnologia, Secretaria de Economia e Planejamento, Sao Paulo; **Neoma Castaneda**, UNEP Consultant, Geneva; **M K Chagula**, Minister of Economic Affairs and Development Planning, Dar es Salaam; **Gamani Corea**, Secretary General of UNCTAD, Geneva; **J J Ebong**, Permanent Secretary, Ministry of Economic Development, Lagos; **José Antonio Gallega Gredilla**, Jefe de la Asesoría Económica, Ministerio de Asuntos Exteriores, Madrid; **Johan Galtung**, Oslo Peace Research Institute, University of Oslo; **Enrique Iglesias**, Executive Secretary of ECLA, Santiago; **Lady Jackson** (Chairman); **K Kussas**, Assistant Director-General of AIECSO, Cairo; **Paul Kaya**, Secrétaire Administratif du Conseil de l'Entente, Abidjan; **M Kermanj**, Director General, Ministry of Economy, Teheran; **Vladimir Kollontal**, UNCTAD, Geneva; **Thomas Adeoye Lambo**, Deputy-Director General, World Health Organization, Geneva; **M Lemeshev**, Central Institute for Economical Mathematics, Academy of Sciences, Moscow; **Wassily Leontief**, Professor of Economics, Harvard University; **Marc Nerfin**, Adviser to the Dag Hammarskjöld Foundation and to

the United Nations. Bursins: **J Pajestka**, Deputy Chairman of the Planning Commission, Warsaw; **Ashok Parthasarathi**, Special Scientific Assistant to the Prime Minister, New Delhi; **Georg Picht**, University of Heidelberg; **Ignacy Sachs**, Centre International de Recherche sur l'Environnement et le Développement, Paris; **Juan Somavia**, Relator del Grupo de Eminentes, Personalidades sobre Corporaciones Multinacionales, Geneva; **Rodolfo Stavenhagen**, Colegio de México; **Jack Stone**, Director, Research Division, UNCTAD, Geneva; **Maurice Strong**, Executive Director of UNEP, Nairobi; **Mostafa Tolba**, Deputy Executive Director of UNEP, Nairobi; **Shigeto Tsuru**, President, Hitotsubashi University, Tokyo; **Mahbub ul Haq**, Director, Policy Planning and Program Review Department, World Bank, Washington; **Vicente Sanchez** (Secretary of the Symposium), Director, Division of Economic and Social Programmes, UNEP, Nairobi; **Alfonso Santa Cruz**, Regional Representative for Latin America of UNEP, Mexico.

Deltagarna i symposiet deltog i personlig kapacitet och representerade därför inte nödvändigtvis sina respektive regeringars och organisationers synpunkter.

HOTEN MOT MÄNSKLIGHETENS ÖVERLEVNAD

Inledning

Ovisshet är idag ett dominerande drag i det internationella ekonomiska livet.

Uppenbar och ständigt ökande visshet råder om det naknaste och mest olycksbringande hotet mot mänskligt liv: livsmedelsbrist, svält och undernäring.

Uppenbar visshet råder om att massfattigdom är en realitet världen över. Mer än två tredjedelar av mänskligheten har drabbats av ödet att vara fattiga.

Uppenbar visshet råder om att vi 1974 tillhör en mänsklighet, som uppgår till 4 miljarder. Befolkningstillväxten lägger därtill 75-80 miljoner människor varje år - 200.000 varje dag. Under de närmaste 25 åren kommer vi att öka till omkring 7 miljarder, vilket betyder att antalet människor som lever i massfattigdom kommer att ytterligare växa.

Ovisshet råder å andra sidan om för den mänskliga existensen grundläggande frågor.

Det gäller först och främst mänsklighetens förmåga att förvärva en klar uppfattning om sin situation. Undanhållning av det verkliga läget präglar alla slags politiskt färgade uttalanden. Två viktiga redskap för en sådan undanhållning är nödhjälpsprogram (även om dessa är både humanitära och nödvändiga) och/eller långsiktiga akademiskt orienterade studier i syfte att förändra samhällsmönstret, när sådana studier genomföres utan levande kontakt med dagens förhållanden. Däremot undviker man noga och skickligt att fatta några som helst beslut om att förändra maktstrukturerna - ekonomiskt eller politiskt - inom en tidsrymd, som gör att nu levande generationer skulle kunna dra nytta av det.

Ovisshet råder också om mänsklighetens förmåga att bryta ned dagens förtryckarmönster och beroendemekanismer samt att, när man planlägger, skisserar "vetenskapliga modeller", genomför åtgärder och fattar beslut, låta deras uppfattning bestämma, som blir offer för det hela. Ingen kan ge röst åt denna bättre än de människor, som lider under orättvisor och har det största intresset av att genomgripande förändringar sker.

Det står emellertid klart att just dessa människor minst av alla får delta, när beslut fattas om den ekonomiska och sociala processens inriktning - beslut som dock direkt påverkar dem. Den sociala oron ökar också ständigt på många håll i världen.

Ovisshet råder även i frågan om resurserna på vår planet är tillräckliga för att bära upp det naturvetenskapligt-teknologiska systemet. Särskilt iögonfallande är ovissheten i fråga om hur energiresurserna skall kunna svara mot den ekonomiska tillväxtens krav, och på kort sikt särskilt om de räcker till för att klara behovet av gödningsmedel för en ökad livsmedelsproduktion.

Ovisshet råder också om urvalsmönstret för de produkter, som tillverkas i överflödsländerna. Enligt vissa källor lägger man t.ex. i de rika länderna 250-300 miljarder dollar/år på rustningsindustrin, en utgiftspost som fördubblas vart tolfte år. Det "varusortiment", som avgör vilken typ av "livskvalitet" vi får, ägnas nu mer ingående granskning än tidigare. Det växande avståndet och det förvända beroendet mellan dem som lever ett "okvalificerat liv" och dem som kräver en hög överflödsnivå framstår allt klarare.

Ovisshet råder i det internationella monetära systemet. Detta är i sig självt ett centralt problem. Men det är ännu mera nedslående som symton på en allmän ekonomisk sjukdom, som karakteriseras av tendenser till ekonomisk åtstrypning i många i- och u-länder, av att den ihållande höga inflationstakten i i-länderna exporteras till u-länderna och av att det till följd av ökade livsmedels-, konstgödsels- och oljepriser krävs både lång- och kortsiktiga justeringar av betalningsbalansen. Följden blir att handel, valutakurser och bistånd, i stället för att fungera enbart som de ekonomiska mekanismer många har trott dem vara, blir vapen i kampen för ekonomisk överlevnad och konkurrensmedel.

Kristna människor, som liksom många andra längtar efter större rättvisa, måste vara villiga att bidra till att ovisshet förvandlas till positiv visshet. De bör vara beredda att söka spåra de många positiva och oväntade öppningar som finns för att vi skall kunna ta viktiga steg i riktning mot en rättfärdig ordning och rättvisa förutsättningar för en mera hoppningivande utvecklingsprocess. "Men tron är en fast tillförsikt om det som man hoppas, en övertygelse om ting som man icke ser" (Hebr. 11:1).

Hunger och livsmedel: en avslöjare av klyftan i vår värld

Efter tjugo år av växande spannmålsproduktion (vete, foderspannmål och ris) i världen i dess helhet, utgjorde 1972 en vändpunkt. De ovanliga väderleksförhållanden som låg bakom bidrog till ett avslöja mera djupgående och dramatiska frågor om mänskligt liv.

Den totala produktionen i världen av spannmål beräknades till 1.200 milj. ton. Den planerade nödvändiga årliga produktionsökningen på 25 milj. ton uppnåddes inte 1972; i stället skedde en minskning med 33 milj. ton. Denna produktionsförlust sammanföll med slutfaserna i de amerikanska programmen för att skära ner de stora överflödslagren. Det bör också noteras att produktionsminskningen till följd av ogynnsamma väderleksförhållanden inträffade samtidigt på flera subkontinenter - Sovjet, Kina, Indien, Australien, Nordafrika och Sydostasien.

Följden blev att världens livsmedelsreserver minskade från normala 155 milj. ton till omkring 100 milj. Detta är detsamma som 8 % av den årliga spannmålskonsumtionen, dvs obetydligt mindre än en månads konsumtion. Vetereserverna minskade från 49 milj. ton (71/72) till 29 milj. (72/73). Risreserverna bokstavligen uttömdes. Foderspannmålsreserverna minskade med 18 milj. ton (29 % 72/73). Sardellen försvann från den latinamerikanska kusten. Den tillgängliga fisken per capita har minskat med 16 % under de senaste tre åren.

Den kvantitativa bilden skulle i sig själv vara nog för att förklara stora prishöjningar. Andra faktorer av mera beständig art blottades dock, som gör att vi bättre kan förstå den ytterligt starka prisstegringen. Även om situationen, kvantitativt sett, kan bli bättre i framtiden, kommer man därför knappast att kunna hejda prisstegringarna. Man är f.ö. allmänt enig om att priserna kommer att stanna på en betydligt högre nivå än tidigare.

Från 1971 till det första kvartalet 1974 ökade vetepriiserna från 62 dollar per ton till 220, riset från 129 till 595, majs från 58 till 126, sojaböner från 126 till 266.

Ett viktigt skäl till den ökade efterfrågan och prisstegringen på säd är det växande överflödet i de rika länderna och den förändring av konsumtionsmönstret detta leder till. Möjligen finns ingen bättre beskrivning av skillnader mellan överflöd och fattigdom än den som framgår av dagens livsmedelssituation. T.ex. följande uppgifter är talande.

I de ekonomiskt underutvecklade länderna uppgick per capita-konsumtionen av spannmål (1970) till omkring 190 kg, varav huvudparten konsumerades direkt. I länder som Canada och USA ligger den årliga per ca-

pita-konsumtionen på ca 1 ton, varav endast ca 70 kg konsumeras direkt, dvs i form av bröd, bakverk och t.ex. cornflakes. Mellanskillnaden konsumeras indirekt i form av kött, mjölk och ägg. Detta betyder att de jordbruksresurser - jord, vatten, konstgödsel - som krävs för att föda en amerikan i genomsnitt är nästan fem gånger större än för en asiat, afrikan eller latinamerikan. Höginkomstländerna med omkring 30 % av världens befolkning stod för 54 % av den totala spannmålskonsumtionen 1970. De 374 miljoner ton spannmål som årligen brukas för enbart kreatursuppfödning i dessa länder uppgick 1969-71 till mer än den totala konsumtionen av spannmål i Kina och Indien tillsammans. I t.ex. Japan ökade köttkonsumtionen per capita mellan 1969 och 1972 med nästan 50 %. Världens förbrukning av spannmål för kreatursuppfödning ökade med 6,3 % per år mellan 1961 och 1963 samt mellan 1969-71.

En ytterligare analys av denna situation visar att 800 milj. människor redan lever i ett tillstånd av under- eller felnäring. 67 av 97 u-länder hade 1970 livsmedelsbrist. I Fjärran Östern, Mellersta Östern och Afrika lider 20-25 % av befolkningen av undernäring.

Dagens läge av produktionsunderskott och minskande reserver låter ana att antalet människor som lever vid eller under existensnivå i framtiden kommer att öka drastiskt.

Följande faktorer kan anföras som bevis.

a) Efterfrågan på livsmedel

FAO-beräkningar för 1980-talet visar, även om de är provisoriska och måste omges med reservationer, att livsmedelsefterfrågan i de utvecklade länderna mellan 1970 och 1985 årligen kommer att öka med 1,6 %, vilket betyder att efterfrågan 1985 kommer att vara 27 % högre än 1970. I utvecklingsländerna med en expanderande marknadsekonomi kommer livsmedelsefterfrågan att växa med 3,7 % årligen och har alltså 1985 ökat med 72 %. Den genomsnittliga ökningen för hela världen kommer att vara 45 %. Om dessa procentsiffror omskrives till kvantiteter utvisar de att det 1985 krävs ett årligt produktionstillskott av 240 milj. spannmål, 40 milj. ton socker, 110 milj. ton grönsaker, 90 milj. ton frukt, 60 milj. ton kött, 140 milj. ton mjölk (inklusive de foderprodukter som behövs för att bära dessa ökningskrav). Det totala kravet på spannmålsstillgången 1985 för att möta efterfrågan på livsmedel och foder ligger i storleksordningen 470 miljoner ton mer än 1970 - en ökning på 39 % på femton år. Situationen är vad beträffar produktionsökningen oviss. Efter noggranna överväganden valde FAO som beräkningsperiod 1961-62 till 1973. Enligt dess uppskattningar kommer u-länderna att 1985 ha en spannmålsbrist på

netto mer än 70 milj. ton i jämförelse med en genomsnittlig årlig brist på endast 13 milj. ton 1969-72 och tidigare årtionden också viss export. Den beräknade nettobristen omfattar dessutom alla u-länder. Om de spannmålsexporterande länderna bland dessa, t.ex. Argentina och Thailand, räknas bort kommer den förutsedda spannmålsbristen att öka till omkring 85 milj. ton/år, nästan tre gånger så mycket som deras bruttoimport 1969-72. Detta förutsätter normala produktionsförhållanden. Ett gott år kan bristen bli mindre men ett dåligt år kan den stiga till 100 milj. ton och t.o.m. mer. En framräkning av de utvecklade ländernas spannmålsproduktion visar dock att dessa länder skulle kunna skapa ett utrymme för export, som vida överskrider u-ländernas brist. Detta skulle kunna ske om de nuvarande tendenserna fortsätter i länder som förfogar över avancerad teknologi och viktiga produktionsresurser.

b) Livsmedelspriserna

Handeln och livsmedelspriserna i den internationella ekonomin erbjuder en lika mörk bild. Det är ett faktum att de mest behövande idag inte kan köpa livsmedel och förmodligen inte heller kommer att kunna göra det i framtiden. Den prishöjning som skett under senare år har starkt ökat u-ländernas kostnader för livsmedelsimport. UNCTAD har nyligen gjort en analys av den tänkbara effekten på u-ländernas betalningsbalans av livsmedelsimport. Denna studie visar att, även om den kraftiga prisstegringen på ett stort antal råvaror varit fördelaktig för u-länderna, kan dock en del av dem med relativt stor livsmedelsimport råka i svårigheter med betalningsbalansen, om pristoppen på livsmedel 1973 fortsätter som väntat. 16 länder, som står för mer än 40 % av u-världens totala livsmedelskonsumtion, har angivits tillhöra "livsmedelshandelsproblem"-gruppen, dvs de länder som mellan 1972 och 1974 kommer att öka kostnaderna för livsmedelsimport med mer än 30 % av sin bruttoexportinkomst. Om deras livsmedelsproduktion inte ökar, kommer dessa länder att tvingas lägga mer än 50 % av sina bruttoexportinkomster, räknat efter 1972 års nivå, på att betala för det tillkommande behovet av livsmedelsimport 1974. Vissa u-länder, särskilt de starkt överbefolkade i Södra Asien och de minst utvecklade länderna, kommer att stå inför allvarliga problem, om deras livsmedelsproduktion inte snabbt kan höjas. Även om världen totalt sett inte bör lida brist 1985, kvarstår som ett säkert faktum de oerhörda kostnader för livsmedelsimport, som kan komma att drabba u-länderna. Kostnaden för spannmålsimport på 80-90 milj. ton kommer t.ex. att bero på prisutvecklingen 1985. Beräknat efter det genomsnittliga priset på 300 dollar per ton för allt spannmål 1973/74, skul-

le det nå upp till ett belopp på 16-18.000 miljoner dollar/år. Även med 1969-72 års priser skulle kostnaden bli 6-8.000 miljoner dollar. Därtill kommer att u-länderna enligt beräkningar och framskrivningar kommer att importera stora mängder andra livsmedel.

Det är uppenbart att finansieringen av den internationella livsmedelshandeln i en sådan skala kommer att medföra mycket allvarliga problem. Med nuvarande handelsstruktur ter det sig ofattbart att majoriteten u-länder med livsmedelsunderskott kan exportera tillräckligt till de utvecklade länderna för att kunna betala dessa kostnader. Detta gäller även om det funnes ett omfattande livsmedelshjälpprogram för att täcka en del av importbehoven.

c) Tidigare erfarenhet av internationell livsmedelshandel

Den relativt långa eftersläpningen av livsmedelsproduktionen i relation till en växande inhemsk efterfrågan i många u-länder har i hög grad ökat deras beroende av livsmedelsimport. Denna import har redan till sin volym fördubblats mellan 1955 och 1966. Under senare tid har ökningen varit något långsammare men med siffran 3.4 % per år ligger den avsevärt över befolkningstillväxten och inte långt efter genomsnittet för de utvecklade länderna och världen i dess helhet. En mycket stor del av u-ländernas livsmedelsimport består av spannmål, som är huvudbeståndsdelen i dieten för flertalet människor i dessa länder. 1949-51 och 1966-68 ökade deras bruttoimport av spannmål från 12.4 till 34.4 miljoner ton och hade 1972 nått 36 milj. ton (exklusive Kina). Räknat i pengar ökade importen från 999 milj. dollar 1955 till 3.000 miljoner dollar 1967. 1971/72 uppgick det reella värdet till ungefär detsamma som 1967 men ökade 1972/73 till 4.000 milj. dollar och uppskattas preliminärt till ca. 11.000 milj. dollar 1973/74.

Före andra världskriget var u-länderna i sin helhet spannmålsexportörer men har nu ett efter ett blivit avsevärda nettoimportörer. Argentina, Burma, Mexico och Thailand är de enda u-länder som var stora nettoexportörer av spannmål 1966-70, när de stod för endast 7 % av världens bruttoexport. USA ensamt producerade under denna period hälften av världens spannmålsexport. Trots den snabba ökningen av u-ländernas spannmålsimport, stod de utvecklade länderna för omkring två tredjedelar av den totala importen. Japan, England, Italien och Västtyskland, med omkring 7 % av världens befolkning, tog 41 % av den totala spannmålsimporten 1966-70. Indien och Kina, de största importörer-

na bland u-länderna, med 36 % av världens befolkning, stod endast för 15 % av spannmålsimporten.

d) Livsmedelshjälp

Bördan att betala för en växande livsmedelsimport har betydligt kunnat lättas de senaste tjugo åren genom livsmedelshjälp. Detta är ett område av stort intresse för kyrkorna, särskilt i USA, där åtminstone åtta frivilligorganisationer med vissa religiösa förbindelser har distribuerat den officiella amerikanska livsmedelshjälp.

Mellan 1954 och 1969 uppgick livsmedelssändningarna till mellan 30 och 45 % av u-ländernas totala livsmedelsimport. Den viktigaste källan för livsmedelshjälp har varit USA:s överflödsproduktion av spannmål, som ställts till förfogande på koncessionsvillkor. För många länder har dessa villkor dock inneburit att man fått en långfristig avbetalningsskuld till USA utan tänkbara återbetalningsmöjligheter och med ytterligt allvarliga politiska konsekvenser. Sedan 1963 har multilateral livsmedelshjälp funnits genom Internationella livsmedelsprogrammet, och sedan 1968 genom livsmedelsbiståndskonventionen. Livsmedelssändningarna nådde en topp på ca 18 milj. ton 1964/65 och har sedan successivt minskat. 1972/73 års siffra på 9.6 milj. ton är den lägsta sedan 1957/58. 1973/74 kommer den förmodligen att ytterligare minska till mellan 5 och 6 milj. ton. Utgifterna under USA:s Livsmedels- och fredsprogram väntas minska från 786 milj. dollar 1972/73 till 742 milj. 1973/74 och med högre priser och fraktkostnader skärs förmodligen de verkliga livsmedelskvantiteterna radikalt ned. De totala sändningarna under FN/FAO-livsmedelsprogrammet minskade från 641.000 ton 1972 till 520.000 ton 1973, samtidigt som värdet ökade från 125 milj. dollar till 144 milj.

Begränsningarna i traditionella åtgärder

Den situation som här tecknats är dramatisk nog. Den direkta erfarenhet som Kyrkornas världsråds stab och många av våra medlemskyrkor har i områden som Sahel eller Etiopien vittnar om en existentiell nöd, som inkluderar till identifikation med människor som utgör direkta offer för situationen. När man känner de lokala mekanismerna för ekonomiskt förtryck, både av människor och natur, som i Sahel-området är det fåfängt att sätta sitt hopp till traditionella hjälpinsatser utan parallella grundläggande reformer av den ekonomiska och politiska maktstrukturen.

I många fall utgör därtill bristen på odlingsbar mark ett allvarligt problem, en brist som orsakas av t.ex. konkurrens om jorden för and-

ra ändamål, jorderosion och ekologisk utarmning av jorden. Tillgång till vatten - en allt knappare resurs - och möjligheten till stora investeringar i nya bevattningssystem, förändringen av flodloppen och avsättning av havsvatten är andra problem. En rad faktorer bereder praktiska svårigheter: möjligheten att bruka högavkastande vete- och risorter (den s.k. "gröna revolutionen"), den paradox en högproduktiv jordbruksproduktion innebär, som kräver allt större kapitalinsatser (t.ex. elektrifiering på landsbygden) och samtidigt en reknik, som bygger på arbetsintensiva strukturer, samt förmågan att skaffa lagringsmöjligheter och skapa den ekonomiska grundval som gör att man kan utnyttja dessa.

Enligt information från FAO har användningen av gödningsmedel i u-länderna fördubblats vart femte år. 1972/73 producerade u-länderna omkr. 6 milj. ton gödningsämnen, ca 7.5 % av den totala världsproduktionen, och använde ca 11.5 milj. ton, eller 15 % av den totala förbrukningen i världen. U-länderna är därför beroende av import från i-länderna för omkring hälften av sina behov. Detta gäller även på nuvarande låga förbrukningsnivå. Bristen på gödningsmedel håller nu på att få en ny dramatisk dimension. Exporttillgången har minskat och u-länderna konkurrerar på världsmarknaden om redan otillräckliga resurser. Som en följd av starkt ökade kostnader i förening med hög efterfrågan har priserna på två år på flertalet nitrogen- och fosfatgödningsmedel fördubblats och i vissa fall tredubblats. Under samma tid har transportkostnaderna ökat nära tre gånger. Resultatet har blivit en oerhörd påfrestning på många u-länders betalningsbalans.

Situationen är när det gäller bekämpningsmedel t.o.m. ännu sämre. Mot en ökning av den totala efterfrågan på 25 % står en mindre produktionsminskning. 1974/75 räknar man med att det skall föreligga ett totalt underskott på 20 à 30 % i relation till efterfrågan. Eftersom de producerande länderna föredrar att prioritera sina egna behov, riskerar u-länderna att inte kunna få bekämpningsmedel. Någon förbättring av läget går inte att skönja.

Många av dessa problem har under årtionden varit olösta för u-länderna. Detsamma gäller de grundläggande frågorna om jordägandet och de kommersiella strukturer, som kontrollerar och reglerar böndernas möjligheter att få ett ekonomiskt utbyte, som svarar mot deras arbets- och produktionsinsats. Andra problem är nya och inger oro. Kan vi under trycket av en ny situation förvänta snabba förändringar?

Minskad allmän ekonomisk tillväxt

1974 har redan karakteriserats som ett år av utomordentlig och snabb inflation och otillfredsställande tillväxt av bruttonationalprodukten i många i-länder. Den s.k. "normala" tillväxten, dvs 4.5-5 % (eller den ohållbara siffran på 8 % under första halvåret 1973) inträffade inte och i flertalet länder skedde en verklig nedgång. 12 % är den väntade genomsnittsnivån på inflationen, efter en skala på 39.8 % i Japan till 2.4 i Schweiz, under första kvartalet 1974. För de råvaruproducerande u-länderna gäller att inflationstakten inom landet starkt har ökat under senare år och dessutom haft en tendens att ytterligare öka under det sista året. Även de länder som haft låga eller endast modesta prishöjningar har nu en märkbar inflation. "Importerad" inflation är idag ett allmänt problem. Priserna inom utrikeshandeln, vilka en lång period varit nästan stabila gick upp med i genomsnitt 13 % mellan 1972 och 1973 och en 30 % uppgång väntas ha skett från 1973 till 1974.

Många nedslående tendenser kan också iakttas i u-världen. Den årliga ökningen på 8 % av exportvolymen, som varit vanlig under senare år, minskar till en beräknad ökning på 3 % 1974. En stark försämring av handelsvillkoren har skett i dessa länder och den import, som är väsentlig för utvecklingen, har hämmats av prishöjningarna på olja, livsmedel, spannmål, konstgödsel och ett antal fabriksvaror från i-länderna.

Bakgrunden till de nya oljepriserna

Nyligen reviderade beräkningar av Internationella valutafonden bekräftar att det kommer att bli ett överskott på 65.000 milj. dollar för de stora oljeexportländerna 1974. Utgångspunkten för denna beräkning är att priserna ligger stilla på den senaste nivån under 1974 och att den totala oljetillgången inte blir mindre än 1973. Överskottet för de stora oljeexportörerna betyder naturligtvis ett underskott för importländerna. Av detta faller 30.300 milj. dollar på i-länderna och något över 27.000 milj. på de råvaruproducerande u-länderna (med undantag för de oljeexporterande). Av de senare har de minst utvecklade länderna en andel på nästan 21.000 milj. dollar.

Detta tycks vara dramatiskt nog och kan föranleda ytliga reaktioner av vrede och fruktan gentemot dem som har framkallat denna situation. Man har t.o.m. kunnat iaktta rasistiska reaktioner. I detta läge behövs en djupare förståelse av den s.k. oljekrisen och ett avståndstagande från det skandalösa och ytliga reaktionssätt, som utmärkt många massmedia.

I själva verket kom oljekrisen som en väckarklocka, som visar på vilka tillgångar vi har att räkna med de kommande trettio åren och på det efterfrågetryck det växande överflödet utövar. Gjorda beräkningar utvisar att efterfrågan år 2.000 på olje- och naturgasproduktion kommer att vara i storleksordningen 14.000 miljoner ton, dvs $4\frac{1}{2}$ gånger konsumtionen 1970. Med en sådan ökningstakt kommer redan existerande reserver plus väntade reserver, däri inräknat dem som ligger mindre än 1.000 meter under havsytan, endast att precis svara mot efterfrågan. Samma beräkningar utvisar att olja år 2.000, dvs när lagren nästan har uttömts, fortfarande kommer att svara för 69 % av energibehovet.

Denna situation krävde en prisjustering, som påvisar knappheten på olja. Den visar också att det krävs en "drastisk omprövning" av energikonsumtionsmönstret. Den uppkallar vidare till att man "dramatiskt påskyndar" forskningen om nya energikällor. Man hoppas sålunda att det vid slutet av detta århundrade skall bli möjligt att minska andelen olja som energikälla till förmån för petrokemiska produkter, huvudsakligen i konstgödseltillverkningen och därmed som proteinkälla. Slutligen kräver den att man planerar användningen av olja i syfte att förlänga oljans livslängd.

Det råder visshet om förefintliga oljekvantiteter men ovisshet om tänkbara lösningar och om man kommer att finna sådana inna vi förbrukat vårt sista ton olja.

Det har sagts, att "olja är en Guds gåva; den tillhör oss och våra barnbarn. Vi måste ta värd om den; vi måste använda den efter våra behov och våga använda den för att förbättra våra livsvillkor, berika våra insatser och inkomster. Någonting annat skulle vara slöseri och slöseri är mot Guds vilja."

OPEC (Organisationen för de oljeproducerande länderna) erkänner att den inte kan göra anspråk på att "få äran av att vara den som först uttalat dessa sunda slutsatser". Initiativet till prishöjningarna togs av konsumtionsländerna själva och av oljebolagen, vilket bevisas av den astronomiska vinstökning dessa gjorde 1973.

Efter en lång period av stagnation i de priser oljebolagen betalade till de oljeproducerande länderna, under vilken den redan konstlat låga inkomsten från olja stadigt minskade, krävde de oljeexporterande länderna kompensation för förlusten i köpkraft av denna inkomst.

Intressesamspelet mellan i-länder, u-länder och oljeproducerande länder utgör nu ett av de mest kritiska vägskälen i historien. Man gör

gällande att en generösare attityd från i-ländernas sida mot u-länderna, inklusive de oljeproducerande, särskilt i samband med de stora UNCTAD-konferenserna, skulle ha kunnat utgöra ett stöd för att acceptera uppriktigheten hos dem som nu framträder som de fattiga människornas talesmän. Förhållandet att 85 % av oljan konsumeras av de redan rika länderna visar vem som drabbas. Å andra sidan kan oljeepisoden bidra till att man uppställer nya normer för andra produkter från u-länderna på den internationella marknaden.

Hur som helst står vi idag inför en ny, annorlunda, oväntad och oviss internationell situation vad gäller den fortsatta finansieringen av utvecklingen både i i- och u-länder. Denna situation kan beskrivas med följande: hälften av den statliga inkomsten från oljeexporten tillhör länder, som har små befolkningar, redan har stora valutareserver, har varit kapitalexportörer och inte kan förbruka särskilt mycket av det tillgängliga kapitalet i det egna landet. Andra länder, de stora, önskar naturligtvis kunna genomföra något mera omfattande utvecklingsprogram. I båda fallen står man inför väldiga inre problem på grund av inflationstrycket. Å andra sidan kommer de att under en lång följd av år vara den viktigaste kapitalkällan på den internationella marknaden. Både i- och u-länder konkurrerar redan om denna nya kapitalkälla. Man vill gärna hoppas att de oljeexporterande länderna kommer att kunna identifiera sig med den underutvecklade världens öde och förena sig med dess utvecklingskamp, då de ju själva delar samma öde.

En utmaning till kyrkorna

Allteftersom vi blir medvetna om och får en klar och detaljerad uppfattning om denna tragiska och dramatiska internationella situation, får vi bevittna alltfler reaktioner av skilda slag med motsvarande tolkningar av läget och rekommendationer av åtgärder.

Ett mycket vanligt sätt att reagera är att man, närhelst en apokalyptisk vision föreligger, omedelbart måste neutralisera denna med en åtgärds katalog, som på ett mekaniskt sätt kan avhjälpa situationen. Den mest "populära" versionen av detta spel med symmetriska åtgärder är följande: öka livsmedelsproduktionen i de fattiga länderna, minska konsumtionen i de rika och begränsa drastiskt befolkningstillväxten. Även om detta slags övning duger bra för att tillfredsställa ytliga iakttagare, är det till föga gagn för världens verkliga behov.

En betydligt djupare insikt om grundorsakerna är nödvändig i för- ening med ett mer kvalificerat åtgärds paket.

Förutsättningen för den mekanistiska visionen är allmänt sett att de nuvarande sociala och ekonomiska organisationsformerna är fixerade och

gång för alla. Åtgärderna måste därför utformas så att man inte behöver förändra rådande strukturer.

Dagens internationella situation är en direkt följd av det dominerande samhällssystemet. Därför måste man allvarligt fråga, om det kommer att ske en brytning med detta med hjälp av våld eller om det är möjligt att reagera tillräckligt snabbt och förändra systemet i syfte att skapa en sådan samhällsorganisation, att den svarar mot människans behov.

Det är skrämmande att läsa uttalanden som t.ex. följande:

"Dr Norman Borlaug, den "gröna revolutionens fader" yttrade nyligen inför den amerikanska senatens Select Committee on Nutrition and Human Needs, att han trodde att en svältkatastrof och miljoner människors död skulle få världen att inse de enorma problemen" (New York Times 9/7 1974). I många områden är detta redan en verklighet, men dessa människor dör i tysthet.

Vilka positiva bidrag kan kyrkan ge i denna kris? Vi vill inte överdriva kyrkornas makt eller tänkbara inflytande. Vi tror dock att kyrkorna kan spela en viktig roll när det gäller att förvandla hotet mot mänsklighetens överlevnad till en möjlighet att finna nya värden och mänskliga och rättvisa sociala strukturer. Därför vill vi fästa uppmärksamheten på fyra områden, där det krävs samordning och samarbete.

På det internationella planet måste kyrkorna arbeta för att stödja nya "spelregler" i de internationella relationerna. Sådana nya spelregler (t.ex. vad gäller tullar, handeln, miljön och havsrätten) måste som sin centrala och överordnade målsättning ha att kraftigt förstärka de fattiga ländernas förmåga att utöva inflytande på FN:s och andra internationella organisationers politik. De rekommendationer den extra sessionen av FN:s generalförsamling gjorde var i denna mening uppmuntrande, då de som sin målsättning hade en sådan vidgad makt. Lika viktigt är det att kyrkorna söker stödja och förstå de fattiga ländernas strävanden att utbygga sina inbördes relationer och stärka sin förhandlingsposition på det internationella planet. Det är väsentligt att människor i de rika länderna inser att ett sådant samarbete och en sådan enhet är medel både för att uppnå en rättvisare omfördelning av världens resurser och för att på lång sikt stödja en funktionsduglig internationell ekonomi.

Det skulle vara förödande, om de rika länderna vägrade att anta utmaningen till en nyordning av de internationella politiska och ekonomiska relationerna. En isolationistisk nationell politik, inriktad på

att bevara de rikas hegemoni och makt, kan endast fördjupa redan rådande spänningar och leda till konflikt och konfrontation mellan rika och fattiga.

Även om man med all kraft sökte genomföra dessa grundläggande och väsentliga förändringar i det internationella systemet, kommer katastrofsituationer att inträffa också i fortsättningen, delvis på grund av de påfrestningar förändringarna i sig själva medför. Detta kommer att alltfört kräva aktiva insatser från kyrkornas sida. Ett uppenbart exempel är behovet att satsa till det yttersta för att försörja hela världens befolkning med åtminstone så mycket mat, att människor kan uppehålla livet. Ett annat är behovet att genomföra biståndsprogram och sådana förändringar av avbetalningsvillkoren, att man kan minska de värsta påfrestningarna på de fattiga ländernas ekonomi. Det kommer naturligtvis att vara svårt att rätt kombinera nödhjälpsåtgärder och grundläggande förändringar, och man kommer att i båda fallen ha olika meningar om deras betydelse och effektivitet. Men bägge uppgifterna måste höra till kyrkornas insatser för utveckling på den nivå, som rör det internationella systemet.

En ny rättvis ordning bland världens folk ställer ytterligare krav på förnyelse blanda de kristna. Om global resursförbrukning på de rika ländernas standardnivå visar sig vara en uppenbar omöjlighet, är svaret på detta inte att de fattiga skall avstå från den ekonomiska tillväxt, som är nödvändig för att deras legitima nationella förhoppningar skall uppfyllas. Svaret är i stället att de som har det bra, och särskilt de rika länderna, måste förändra sin livsstil mot kristen enkelhet, sparsamhet och vilja att dela med sig. De som hungrar måste få bröd, och de som har bröd måste få hunger efter rättvisa.

Även om vi här främst lagt internationella aspekter på utveckling och social rättvisa, får detta dock inte fördölja att också förändringar på lokal och regional nivå är viktiga. Förändringar på dessa nivåer kan vara av större strategisk betydelse och ha långsiktiga effekter. Det går inte att längre isolera sann utveckling från ett folks engagemang för befrielse och social rättvisa. Social rättvisa, självtillit och folkets delaktighet framstår som verkliga hörnpelare i utvecklingsprocessen och måste därför stå i centrum för kyrkornas strävan att främja social förändring. I ett samspel mellan experiment och nytänkande måste vi söka finna vägar att arbeta tillsammans med och ge makt åt de förtryckta. Dessa får inte vara beroende av mellanhänder, som oftast har egna intressen att bevaka, vilka strider mot de fattigas. Kyrkorna får

inte bli så förblindade av de makthavandes uppenbara makt, att de under-skattar att dessa också handlar i förklädda intressens tjänst och i själva verket inte vill någon förändring. Inte heller får de förbise massornas och marginalgruppernas faktiska förmåga att ta utvecklingen i egna händer, när de bara får möjlighet att komma till tals och handla i egen kraft.

Genom att hjälpa marginalgrupperna att bli kritiskt medvetna om sitt förtryck och bistå de förtryckta i arbetet på politiska och ekonomiska förändringar på det lokala planet kan kyrkorna ge näring åt en process, som kan leda till avgörande förändringar i systemet. Frågan om hur man skall kunna nå dessa människor, arbeta tillsammans med dem och lära av dem är central för kyrkorna i deras uppgift att främja utvecklingen på det lokala planet.

Slutligen måste kyrkorna gå in under uppgiften att skapa en saklig opinion inom sina egna medlemsled och utnyttja sina egna medlemmars möjligheter till inflytande. Vi behöver en ingående analys av styrmekanismerna bakom rådande samhälls- och organisationsmönster för att upptäcka hur de livs- och produktionsformer, som bidrar till de redan rikas växande överflöd, ofta samtidigt ökar de mångas fattigdom. Slösaktiga konsumtionsmönster, miljöförroreningar och missbruk av naturresurser, krigsindustrin och ett ekonomiskt system som låter pengarna hamna i de makthavandes fickor, ökar den grundläggande motsättningen mellan rika och fattiga. Kyrkfolket måste lära sig inse att det förhärskande internationella ekonomiska systemet utgör ett lika stort hot mot rättvisa och mänsklighetens överlevnad som de mera uppmärksammade fenomenen befolkningsexplosion och svält. Samtidigt som de fattiga och förtryckta väcks till politisk medvetenhet och de får möjlighet att få del i makten, måste alltså en ny insikt växa fram hos de rika.

På samtliga dessa tre plan (internationella relationer, människors delaktighet på det lokala planet och en saklig opinionsbildning om utvecklingens krav och innebörd) har kyrkorna ett ytterligt stort ansvar. Därtill har de den särskilda uppgiften att hjälpa människor att bevara sin frimodighet och ge dem näring för det hopp, som har sin grund i övertygelsen att Gud dock är verksam i sin värld för att göra allting nytt. Man kan uppfatta utvecklingskrisen som blott och bart ett hot mot mänsklighetens överlevnad, som får de mäktiga och rika att förskansa sig, samtidigt som det ökar hatet och besvikelsen bland de fattiga. För vår del vill vi se de nya dimensioner dagens globala kris rymmer främst som en utmaning, som kan väcka nytt hopp och inspirera till ett nytt engagemang.

Vi är övertygade om att kristna människor kan och bör tolka dagens krissituation som en möjlighet att mera aktivt och målmedvetet delta i arbetet på en djupgående förändring av människans villkor och av det sociala livet.

DET EKONOMISKA FREDSHOTET

Dagens kris och ett nytt internationellt ekonomiskt system

(1) Vår värld står inför en verklig kris, som kan äventyra den framtida internationella gemenskapen. Ordet kris har ofta missbrukats för att dramatisera akuta krislägen - "oljekris", "ekonomisk kris". Dess verkliga och ursprungliga innebörd är dock dels "vändpunkt i historien", dels "dom". Nu har emellertid så många av varandra beroende akuta kris-situationer uppstått samtidigt, att det inte är någon överdrift att använda ordet kris i dess verkliga betydelse.

(2) Mänskligheten lever på en liten planet med stora men ändliga resurser. Den har en lång historia men har först nu med kort varsel och samtidigt väckts till medvetande om en rad allvarliga faror: miljöför-oreningar, internationell livsmedelsbrist och eventuell hungersnöd, konsekvenserna av den snabba befolkningstillväxten, utsikten att många naturresurser kan ta slut eller bli otillräckliga och slutligen det hot tillverkningen av allt kraftigare förstörelsevapen ställer mänskligheten inför. Mot bakgrund av ökande politiska spänningar har allt detta sin orsak i den växande klyftan mellan de rika ländernas överflöd och de fattigas fattigdom. Det är ingen tillfällighet att dessa överväldigande problem samtidigt har tvingat sig på vår uppmärksamhet.

(3) Om vi tar begreppet kris i dess religiösa innebörd - en verklighetsnära tolkning - framstår dessa ångestladdade kristillstånd som tecken på dom. Människorna är förvaltare i den värld, som Gud har skapat, en värld i vilken harmoni och fred därför kan uppnås endast i lyd-nad för Hans vilja i förhållandet mellan enskilda, grupper och länder och mellan människa och natur. Som förvaltare har vi visat olydnad. Den omfattande krisen är en konsekvens av detta.

(4) Att tala så kan verka främmande och abstrakt. Enligt en profan tolkning - som ofta till sin innebörd om än inte till sina ord sammanfaller med den teologiska - har människan genom likgiltighet, begär, avund, fruktan, maktlystnad och kortsiktig dumhet skapat eller helt enkelt låtit en uppenbart orättfärdig ekonomisk ordning utvecklas. För

alltför många människor har följden blivit lidande, fattigdom och förtryck. I en värld av oerhörd naturvetenskaplig kunskap och teknisk
 nighet lider miljoner människor av undernäring, de är underprivilegerade och förtryckta samt förvägras mänsklig värdighet, samtidigt som man förlösar resurser och kunnighet på att framställa alltmer förfina-
 de och dödsbringande förstörelsevapen.

(5) Varje generation i mänsklighetens historia har ställts inför orättvisor i de system, som reglerar det ekonomiska, sociala och politiska förhållandet mellan enskilda. Idag står vi inför ett orättfärdigt internationellt system, som bestämmer de ekonomiska relationerna mellan länder och folk. Detta system domineras av en minoritet högt utvecklade länder, som kontrollerar världsmarknaden och bestämmer fördelningen av världens resurser i enlighet med sitt eget sätt att prioritera. Detta system har dock ifrågasatts av en majoritet av världens länder. Så kom vid den extra sessionen i våras med FN:s generalförsamling medvetandet om rådande orättvisor till klart uttryck och uttalade man krav på strategier för förändring.

(6) Denna session, som sammankallats för att studera råvaru- och utvecklingsproblem, granskade noga både orsaker och botemedel. Generalförsamlingen uttalade följande:

Vi, FN:s medlemmar, har samlats till extrasession i Generalförsamlingen för att för första gången studera problemen kring råvaror och utveckling i syfte att granska de viktigaste ekonomiska problem världsgemenskapen står inför. Med beaktande av FN-stadgans andemening, syften och principer att främja ekonomiska framsteg och socialt framåtskridande för alla folk förklarar vi högtidligen vår fasta föresats att med beslutsamhet gemensamt arbeta för upprättandet av en ny internationell ekonomisk ordning baserad på rättvisa, oinskränkt jämlikhet, ömsesidigt beroende, gemensamma intressen och samarbete mellan alla stater, oberoende av deras ekonomiska och sociala system. Denna ordning skall rätta till ojämlikheter och gottgöra orättvisor, göra det möjligt att undanröja den allt större klyftan mellan utvecklade länder och u-länder och tillförsäkra dagens och morgondagens generationer en stadigt ökande ekonomisk och social utveckling under fred och rättvisa.

(7) Vi vill fästa kyrkornas uppmärksamhet på denna deklaration, därför att man inför så väldiga och till synes olösliga problem frestas att återfalla i en fatalistisk resignation. För att återgå till det teologiska språket är dom en varning men också en kallelse till ånger och omvändelse. Profant uttryckt, men med samma innebörd, betyder vår insikt att mänskligheten nalkas slutet på en väg, som för till katastrof, en

utmaning att finna en bättre väg. Vi tror att FN-deklarationen anger vilken väg vi måste välja. Samtidigt kan vi dock inte helt och fullt stödja enigheten kring "en stadigt ökande ekonomisk utveckling". U-ländernas behov är uppenbart, och vi måste stödja deras jämna ekonomiska utveckling - dock med den reservationen, om vilken de f.ö. själva är väl medvetna, att "utveckling" måste förstås som framsteg mot ett rättfärdigt och mänskligt socialt system, avpassat för respektive u-lands behov och förhoppningar, och inte rätt och slätt som tillväxt endast av bruttonationalprodukten. Det är också uppenbart, att vissa faktorer i dagens kris, t.ex. miljöförorenningar och slöseri med naturresurserna, beror på de utvecklade, högindustrialiserade ländernas utveckling. Det är omöjligt för oss att bejaka överutveckling. Tvärtom måste man ta avstånd, var än slöseri med livsmedel, energi och naturresurser sker som en konsekvens av överkonsumtion.

(8) Den nya vägen är lång och svårframkomlig. De som kan överblicka den är inte så naiva att de tror, att den kommer att leda till ett fullkomligt eller idealt samhälle. Men den är bättre än den väg vi nu beträder. Deklarationen och FN:s handlingsprogram för att upprätta ett nytt internationellt ekonomiskt system anger några konkreta steg framåt. Till dessa hör bl.a.:

a) Varje stat har total och bestående rätt till sina naturtillgångar och sin ekonomiska verksamhet.

b) Ett rättvist och skäligt förhållande mellan priser på de råvaror, basvaror, hel- och halvfabrikat som u-länderna exporterar samt priser på råvaror, basvaror, industrivaror, kapitalvaror och utrustning som de importerar i syfte att få till stånd en varaktig förbättring i deras otillfredsställande handelsvillkor och en expansion av världsekonomin.

c) Se till att konkreta åtgärder vidtas för att öka livsmedelsproduktionen och lagringsmöjligheterna i alla u-länder, bl a genom att försäkra sig om att i-länderna ökar alla viktiga investeringar och insatser på gynnsamma villkor; det gäller också konstgödsel.

d) Det allmänna preferenssystemet för export av primörer, hel- och halvfabrikat från u-länder till i-länder bör sättas i verket samt förbättras och utvidgas. Dessutom bör man förutse att systemet kan vidgas till att omfatta helt eller delvis bearbetade varor.

e) U-länderna bör fullständigt och effektivt delta i hela beslutsprocessen när det gäller att skapa ett rättvist och bestående valutasystem

f) Lämpliga åtgärder, bl a internationella aktioner, bör med det snaraste vidtas för att mildra de ogynnsamma följder för utveckling nu och i framtiden som kommer av den utländska skuldbörda u-länderna ådrar sig på grund av hårda kontraktvillkor.

g) Alla krafter bör sättas in för att utarbeta och tillämpa internationella förhållningsregler för multinationella företags verksamhet.

(9) Ovanstående är belysande exempel på steg som kan tas och på förändringar, som kan leda till en omvandling av nu rådande ekonomiska relationer. Målsättningen är ett internationellt samhälle, i vilket det inte längre finns "utvecklade" och "utvecklings"-länder, utan där alla är likvärdiga, ömsesidigt beroende samarbetspartners. Den omvandling som krävs innebär mer än förbättringar av nu rådande internationella ekonomiska strukturer, vilka endast förstärker underutveckling och ökar hotet mot freden. I stället krävs att man upprättar ett nytt, rättvist alternativt system. De beslut, som skulle kunna sätta igång denna process, är dock politiska. FN-deklarationen understryker t.ex. både den suveräna likställigheten mellan staterna och deras inbördes samarbete, en de jämbördigas delaktighet i möjligheter och förpliktelser. I detta sammanhang vill vi betona risken av en isolationistisk "ekonomisk nationalism" av den typ, som exemplifieras av många i-länders reaktion på dagens "energikris". Den nationalism, som den extra sessionen rekommenderar, är en äkta nationell suveränitet med kraft att skydda landet från ekonomisk dominans eller manipulation av andra stater eller multinationella företag. En sådan nationalism är dock inte ett slutmål i sig själv. Nästa stadium är ett frivilligt samarbete som uttryck för äkta ömsesidigt beroende, ett förhållande som säkerställer delaktighet för likvärdiga parter.

(10) De punkter som noterats ovan gäller mellanstatliga relationer. Vi vet att det mest påtagliga lidande många människor utsätts för orsakas av orättvisa, förtryck, diskriminering och ojämlikhet inom landet, och att frågorna om ekonomisk och social rättvisa mellan länder och inom ett land hör nära samman.

(11) Ytterst har dessa komplicerade och tekniska frågor att göra med livskvalitet, med mänsklig värdighet och mänskliga möjligheter. Uppgiften att finna lösningar kräver ekonomisk och politisk sakkunskap. Men om viljan saknas, kommer man inte heller att driva fram lösningar. Vi vädjar därför till Kyrkornas världsråds medlemskyrkor och till alla människor av god vilja att sprida kunskap om situationen, dess problem och krav och att uppmana sina regeringar att stödja initiativ, som syftar till att förändra de nu rådande internationella ekonomiska strukturerna, så att dessa i stället kommer att prioritera de mest utsatta och förtryckta. Om intresset för de fattigas och förtrycktas välfärd inte är starkt nog för en sådan prioritering - vilket det borde vara - kan kanske den varning dagens krissituation rymmer för att vi alla är på väg mot en katastrof uppkalla statsmän, enskilda människor och folk till handling.

INTRODUKTION

Etiska texter för framtida bruk är ett experiment. Tanken bakom är enkel och bottnar i en erfarenhet många har gjort i denna tid: Vi behöver ett tankematerial om etiska frågor, som kanske ännu inte blivit aktuella i dagsdebatten men som blir det i morgon eller i övermorgon. Vi behöver spåra frågeställningar, som kommer att bestämma hur vår framtid blir. Valet av orden "för framtida bruk" betyder i själva verket att morgondagen bestäms av den hållning vi idag intar till frågor, som det kommer att fattas beslut om i en nära framtid.

Etiska texter för framtida bruk vill medvetet vara anspråkslös till sin tekniska utformning. Vi vill inte ge färdiga ställningstaganden utan ett arbetsmaterial, som vi kan hantera relativt respektlöst. Framförallt hoppas vi att det skall ge näring åt vår fantasi, dvs åt intellekt, känsla och handlande. I stor utsträckning kommer vi att förmedla material från annat håll. Så ingår i de närmaste planerna en dokumentation om ett par medicinsk-etiska frågeställningar, bl.a. alltmer aktuella möjligheter till genetisk kontroll. Många bedömare hävdar f.ö. att nya möjligheter på detta område kommer att betyda en revolution i mänsklighetens historia, inte minst för synen på människan och på det skadade människolivet.

De två texter, som nu föreligger som det första numret av Etiska texter för framtida bruk, utgörs av två uttalanden vid Kyrkornas världsråds centralkommitté i augusti 1974 i Berlin: Hoten mot mänsklighetens överlevnad och Det ekonomiska fredshotet. Båda vill utmana till engagemang i nuet för att avvärja de hot mot mänsklighetens överlevnad, som i dag för många är en sådan påträngande verklighet, att de får betala med sitt liv.

För Svenska ekumeniska nämnden
Anne-Marie Thunberg
socialsekreterare

Information och beställning: Box 68, 190 30 Sigtuna, tel. 0760/50694

Sekretariatet för framtidsstudier har publicerat:

1. Värderingars förändring och spridning. Föredrag och diskussioner från ett symposium den 8-9 november 1973 (Ds Ju 1973:20)
2. Människan i framtidens kommunikationssamhälle. Föredrag och diskussioner från ett symposium den 29-30 november 1973 (Ds Ju 1973:23)
3. Livskvalitet - människans levnadsvillkor i ett framtidsperspektiv. Föredrag och diskussioner från ett symposium den 9 - 10 maj 1974 (Ds Ju 1974:9)
4. Långsiktig planering och folkstyrelse. Föredrag och diskussioner från ett symposium den 6 - 7 juni 1974 (Ds Ju 1974:10)

1-4 i distribution genom bokhandeln och Allmänna Förlaget.

-
5. Sammanställning av remissvar på "Att välja framtid" (SOU 1972:59)
 6. Technology Assessment in Sweden: 9 Case Studies. Juni 1973.
 7. Debatten om tillväxtens gränser. Översikt publicerad i februari 1974, nytryck augusti 1974, november 1974.
 8. To Choose a Future. En engelsk version av "Att välja framtid", publicerad i samverkan med Utrikesdepartementet. April 1974.
 9. Man in the Communications Systems of the Future. Engelsk översättning av föredrag från symposiet "Människan i framtidens kommunikationssamhälle" samt av artiklar från Forskning och Framstegs temanummer (2:74) över samma ämne. Oktober 1974.
 10. Future Studies in Sweden. A review of recent plans and experiences. Oktober 1974

Samtliga (förutom nr 9 som kan rekvireras såväl genom sekretariatet som Naturvetenskapliga forskningsrådets redaktionstjänst) i distribution genom sekretariatet efter skriftlig hänvändelse.

Sekretariatet för framtidsstudier
Fack

103 10 STOCKHOLM